

Namir Karahalilović, KRITIČKO IZDANJE DJELA *PERIVOJ SLAVUJA* (BOLBOLESTĀN) AUTORA FEVZIJA MOSTARCA (Paleološko-filološka obrada), Filozofski fakultet u Sarajevu, Sarajevo, 2014, elektronsko izdanje

Filološka analiza i priprema kritičkih izdanja tekstova iz oblasti pisane baštine Bošnjaka na arapskom, perzijskom i turskom jeziku predstavljaju prvi neophodan korak u naučnoj i stručnoj valorizaciji tih tekstova, te njihovom predstavljanju široj javnosti. Premda je *Bulbulistan* Fevzija Mostarca jedno od najznačajnijih djela ovdašnjih autora na orijentalnim jezicima i najznačajnije ostvarenje na perzijskom jeziku, sve do 2011. godine nije postojalo kritičko izdanje načinjeno prema valjanoj naučnoj metodologiji. S druge strane, *Bulbulistan* je od sredine XVIII stoljeća, kada je napisan, uvijek budio pažnju čitalačke publike i predstavljao je vrijedan i važan tekst za ovdašnje prilike. To pokazuje nekoliko činjenica. Prvo, Milivoj Mirza Malić 1935. godine objavio je u Parizu doktorsku tezu o Mostarcu i *Bulbulistanu*, te čitaocima na francuskom jeziku predstavio prijevod ovoga djela. Drugo, 1973. godine Džemal Čehajić objavio je prijevod *Bulbulistana* na bosanski jezik i tom prijevodu dodao uvodnu studiju o životu i djelu autora. Čehajićev prijevod ponovo je štampan 2003, a zatim i 2011. godine u izdanju Kulturnog centra IR Iran u Sarajevu. Tako je prijevod *Bulbulistana* s perzijskog na bosanski jezik nastao prije kritičkog izdanja teksta na perzijskom jeziku. Treće, 2011. godine na Filozofskom fakultetu u Sarajevu odbranjena je još jedna doktorska disertacija o ovome djelu, ovaj put pod naslovom *Jezik i stil djela Bulbulistan Fevzije Mostarca*, autorice Đenite Haverić. Ova je disertacija 2014. godine objavljena kao knjiga u elektronskom izdanju Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Sve te studije prethodile su prvom kritičkom izdanju *Bulbulistana* na perzijskom jeziku.

Prije ovoga objavljena su dva kritička izdanja *Bulbulistana*. Prvo je uradila Esmat Xo'eīnī 2011. godine u izdanju Kulturnog centra IR u Sarajevu, a uz ovo izdanje štampan je i Čehajićev prijevod na bosanski jezik. Drugo kritičko izdanje sačinio je Ahmad Behnāmī u Teheranu (*Bolbolestān /bar asās-e nosxe-ye mowarrax-e 1163. h. q. Zāgreb/, Newīsande: Šeix Fouzī Mostārī, Be kūšeš-e Ahmad Behnāmī, Payām-e Bahārestān, Doure-ye dowom, Sāl-e čahārom, Šomāre-ye pānzdahom, Tehrān, Bahār-e 1391/2012, pp. 262-318.*). Međutim, ova dva kritička izdanja sadrže stanovite nedosljednosti u metodologiji i filološkoj analizi teksta, o čemu u uvodnoj studiji (str. 30–33) piše Karahalilović, navodeći nedosljednosti kao jedan od razloga za objavljivanje svog kritičkog izdanja. Ovdje bi se moglo dodati i to da tekst kritičkog izdanja

Esmat Xo'eīnī ne odgovara Ćehajićeovom prijevodu na bosanski jezik, iako su objavljeni skupa.

Kritičko izdanje *Bulbulistana* koje je sačinio Namir Karahalilović sastoji se iz tri cjeline.

U uvodnoj studiji (str. 1–57) autor predstavlja Fevzija Mostarca i raspravlja o *Bulbulistanu* iz više aspekata (sadržaj, struktura, utjecaj ranijih djela istog žanra, moguća ishodišta, karakteristike proznog jezika djela sa stanovišta stilistike klasične proze, te vrijednosti djela). U ovom dijelu dati su neophodni podaci koji *Bulbulistan* smještaju u odgovarajući kontekst i stvaraju opću sliku vezanu za nastanak ovoga djela, te objašnjavaju njegovu književnu i društvenu vrijednost i značaj. Nakon toga, predstavljeno je šest sačuvanih rukopisa *Bulbulistana* koji su služili za pripremu kritičkog izdanja. Među tim rukopisima, najstariji i najvjerodostojniji čuva se u Orijentalnoj zbirci Arhiva HAZU u Zagrebu. Karahalilović spominje još dva rukopisa pohranjena u Bratislavi i Istanbulu (vidjeti str. 37–38). No, budući da ih ne krase posebne odlike značajne u postupku paleološko-filološke analize, autor se ograničio na prethodnih šest rukopisa. Manje važno nije ni razmatranje o postupku pripreme kritičkog izdanja teksta. Tu autor raspravlja o neophodnosti takvoga postupka, te predstavlja četiri zastupljena metoda pripreme kritičkog izdanja tekstova u savremenoj iranistici: kritički, zbirni, kombinirani i anaogni. Na kraju navodi da se odlučio za kritički metod, u kojem priređivač određuje jedan osnovni rukopis, ali ga ne slijedi bespogovorno, već određene pogreške ispravlja rješenjima iz pomoćnih rukopisa. Uvodna rasprava potkrijepljena je s nekoliko primjera praktične primjene kombiniranog metoda.

Druga cjelina odnosi se na kritičko izdanje izvornika na perzijskom jeziku (str. 58–127). U ovome dijelu studije autor predočava tekst *Bulbulistana* sačinjen na osnovu raspoloživih rukopisnih izvora i primjenom odgovarajućeg metoda pripreme kritičkog izdanja. Karahalilović ovdje pokazuje suvereno vladanje materijom, a predočeni tekst potvrđuje da je odabrani metod bio i najpogodniji za valjanu analizu. Treba napomenuti da je metodološki pristup proveden u potpunosti.

Posljednju cjelinu ove studije čine prijevod teksta *Bulbulistana* na bosanski jezik i komentari (str. 128–219). Prirodno, ovaj je prijevod u potpunosti usklađen s novim kritičkim izdanjem. U odnosu na Ćehajićev prijevod, krasi ga to što je prevoditelj nastojao sačuvati što više odlika perzijskog izvornika, a posebno rimovanost i ritmiziranost proze u invokaciji djela i na početku svakog poglavlja. Vrijedi istaći da je ovaj prijevod izuzetno precizan i vjerodostojan, te veoma čitljiv i pitak u isto vrijeme. Uz prijevod su dodani i komentari, koji ustvari najbolje povezuju perzijski izvornik s bosanskim prijevodom, ali i predstavljaju praktičnu primjenu svega navedenog u uvodnoj studiji djela. Komentari, koji obimom prevazilaze tekst prijevoda, vezivno su

tkivo čitave ove studije, a služe da omoguće lakše snalaženje čitatelja kroz tekst *Bulbulistana*. Priređivač kritičkog izdanja i sam navodi (str. 1) da se komentari mogu podijeliti u dvije skupine. Prvi su komentari namijenjeni specijalistima, uglavnom su filološke prirode i predstavljaju objašnjenja određenih gramatičkih kategorija vezanih za klasični perzijski jezik, te upotrebu pojedinih leksema, složenica i fraza u neobičnom značenju. U okviru ovih komentara priređivač kritičkog izdanja navodi i one lekseme koje su vremenom postali arhaizmi, te neologizme samog Fevzija Mostarca, odnosno riječi upotrijebljene u *Bulbulistanu* koje nije moguće naći u rječnicima perzijskog jezika. Druga kategorija komentara namijenjena je širem krugu čitatelja, a odnose se na objašnjenja o historijskim ličnostima, pojmovima, toponimima i povijesnim i hijeropovijesnim događajima. Ovi su komentari popraćeni iscrpnom literaturom i izvorima na različitim jezicima, tako da predstavljaju svojevrsnu riznicu i izvor saznanja ne samo širem krugu čitatelja, već jednako i stručnjacima koji se namjeravaju baviti pojedinim temama navedenim u ovome dijelu teksta.

Na kraju studije navedeni su Rezime, Literatura, Izvori i Prilozi koji sadrže faksimile nekoliko stranica i korištenih rukopisa.

Za valjanu pripremu kritičkog izdanja jednog teksta na perzijskom jeziku čiji je autor Bošnjak nije dovoljno samo dobro znati perzijski jezik i biti upućen u klasičnu perzijsku književnost i historiju, iako to predstavlja neophodan okvir za paleološko-filološku analizu. Od izuzetnog je značaja i dobro poznavanje društvenog i kulturnog konteksta nastanka jednoga teksta, te uspostavljanje veze između tog i drugih sličnih tekstova u određenoj kulturi. Zamka u koju često upadaju iranski istraživači pri filološkoj obradi tekstova nastalih izvan govornog područja perzijskog jezika jeste zanemarivanje specifičnog lokalnog konteksta. Posljedično tome, određene karakteristike tekstova oni ponekad proglašavaju anomalijama ne posvećujući im posebnu pažnju, a upravo te karakteristike predstavljaju vrijednost obrađivanih tekstova te doprinose kulturnom bogatstvu pisane baštine na perzijskom jeziku. Naprimjer, arhazimi i neologizmi, na prvi pogled nezanimljive riječi nastale kao rezultat autorove nemogućnosti pronalaska adekvatnih izraza i fraza, govore mnogo o inventivnosti lokalnih autora i pozicioniraju perzijsku književnost kao izrazito internacionalnu tradiciju. Stoga se istraživanju i opisivanju te tradicije ne može pristupiti iz okvira nacionalnih književnih kanona. Kritičko izdanje *Bulbulistana* koje je načinio Namir Karahalilović na najbolji način potvrđuje ovu činjenicu.

Pripremom kritičkog izdanja djela na perzijskom jeziku pod naslovom *Svetiljka srcima* (Serāḡ al-qolūb) Karahalilović je već ranije pokazao da besprijekorno vlada predmetnom oblašću, a priprema kritičkog izdanja teksta *Perivoja slavuja* autora Fevzija Mostarca predstavlja svojevrsnu krunu nje-

govog dosadašnjeg rada u ovoj oblasti. Ova će studija znatno olakšati posao svim istraživačima djela Fevzija Mostarca i pisane baštine Bošnjaka na perzijskom (ali i arapskom i turskom) jeziku, te stoga treba očekivati pojačani interes istraživača za ovu oblast. Osim toga, svi zainteresirani čitatelji konačno na jednom mjestu imaju vjerodostojan tekst *Bulbulistana* na perzijskom jeziku, odličan prijevod popraćen iscrpnim kometarima na bosanskom jeziku i detaljno istražen i opisan kulturni kontekst nastanka djela.

Munir Drkić